

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МУКАЧІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

НАУКА МАЙБУТНЬОГО

ЗБІРНИК НАУКОВИХ ПРАЦЬ СТУДЕНТІВ, АСПІРАНТІВ ТА
МОЛОДИХ ВЧЕНИХ

Випуск 1(15), 2025

Мукачево

Рекомендовано до друку та поширення через мережу
Інтернет Науково-технічною радою
Мукачівського державного університету
(Протокол №4 від 23 травня 2025 р.)

Головний редактор:

Гоблик Володимир Васильович – доктор економічних наук, професор, заслужений економіст України, Мукачівський державний університет.

Заступник головного редактора:

Молнар Тетяна Іванівна – голова Наукового товариства студентів, аспірантів, молодих вчених, Мукачівський державний університет

Відповідальний секретар: Мовчан К.М., директор наукової бібліотеки, Мукачівський державний університет

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Кабацій Василь Миколайович – к. ф-м. н., доцент.

Козарь Оксана Петрівна – д-р. т. н., академік Української технологічної академії (м. Київ), професор кафедри інженерії, технологій та професійної освіти.

Корнієнко Інокентій Олексійович – д-р. психол. н., професор.

Лужанська Тетяна Юріївна – к. географічних наук, доцент.

Малець Олександр Омелянович – д-р. і. н., професор.

Моргун Алла Володимирівна – к. філол. н.

Попович Наталія Михайлівна – д-р. пед. н., доцент

Прокопович Лідія Сигізмундівна – к. філол. н., доцент, завідувач кафедри філологічних дисциплін та соціальних комунікацій.

Проскура Володимир Федорович – д-р е. н., професор.

Реслер Марина Василівна – д-р е. н., професор, академік Академії економічних наук, декан факультету економіки, управління та інженерії.

Стегней Маріанна Іванівна – д-р. е. н., професор

Теличко Наталія Вікторівна – д-р. пед. н., професор, завідувач кафедри англійської мови, літератури з методиками навчання.

Товканець Ганна Василівна – д-р пед. н., професор, завідувач кафедри теорії та методики початкової освіти.

Фізеші Октавія Йосипівна – д-р. пед. н., професор

Черепаня Наталія Іванівна – к. пед. н., доцент

Черничко Тетяна Вікторівна – д-р. е. н., професор, завідувач кафедри економіки та фінансів.

можливість участі здобувачів освіти в обговоренні різних проблем суспільного, культурного, економічного життя, проблем своєї школи, територіальної громади.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Андрійчук В. Навчання фінансової грамотності учнів початкової школи: міжнародний досвід. *Неперервна професійна освіта: теорія і практика. Серія: Педагогічні науки*. 2021. Вип. 1 (66). С. 81–87.
2. Бахмат Н. Формування основ фінансової грамотності молодших школярів на уроках математики в новій українській школі. *Педагогічна освіта: теорія і практика*. 2021. № 31. С. 107–122.
3. Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. і гол. ред. В. Г. Бусел. Київ-Ірпінь: ВТФ «Перун», 2004. 1230 с.
4. Енциклопедія освіти / гол. ред. В. Г. Кремень. Київ: ЮРІНКОМ ІНТЕР, 2008. 148 с.
5. Концепція Нової української школи. URL: <http://nus.org.ua/wp-content/uploads/2017/07/konczepczyia.pdf>.
6. Як говорити з дітьми про гроші. Фінансова грамотність і НУШ. URL: <https://nv.ua/ukr/ukraine/events/yakgovoriti-z-ditmi-pro-groshi-finansova-gramotnist-i-nush-50073790.html>.

УДК 378:37.091.12-051:502/504:008:37.015.31:502/504-053.5

Дубровська Б. І.
здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти
спеціальність 013 Початкова освіта,
Фенчак Л. М.
к. пед. н., доцент, доцент
кафедри теорії та методики початкової освіти,
Мукачівський державний університет

ВИСОКИЙ РІВЕНЬ ЕКОЛОГІЧНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНЬОГО ПЕДАГОГА ЯК КЛЮЧОВА УМОВА ЕФЕКТИВНОСТІ ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

У статті розглядається питання про необхідність системного формування екологічної культури майбутніх вчителів початкової школи та схарактеризовано основні компоненти даної педагогічної категорії. Обґрунтовано взаємозв'язок між сформованим рівнем екологічної культури майбутнього педагога та його вплив на ефективність формування екологічної компетентності у здобувачів початкової освіти.

Ключові слова: екологічна культура, педагогічні умови та компоненти сформованості екологічної культури, педагогічна система, екологічна компетентність, здобувачі освіти.

Abstract. The article considers the issue of the need for systematic formation of the ecological culture of future primary school teachers and characterizes the main components of this pedagogical category. The relationship between the formed level of the ecological culture of the

future teacher and its impact on the effectiveness of the formation of ecological competence in primary school students is substantiated

Key words: *Ecological culture, pedagogical conditions and components of the formation of ecological culture, pedagogical system, ecological competence, education seekers.*

Необхідність підвищення рівня екологічної культури та екологічної компетентності у молоді визначається потребами нашого суспільства, в якому збереження природного середовища, сприятливого для здоров'я і життя людини, вважаються однією з найбільш актуальних проблем сьогодення. Екологічний стан та соціально-економічні зміни в Україні зумовлюють необхідність якісного удосконалення формування екологічної культури у майбутніх фахівців. Але головна роль у формуванні екологічно свідомої особистості належить учителю початкових класів. Це він, маючи певну теоретичну, методичну і методологічну підготовку, спілкується з тими кому будувати наше майбутнє, передає їм свої знання і є прикладом для наслідування.

Окремим аспектам формування екологічної культури у здобувачів вищої освіти присвятили свої дослідження А. Бегека, Т. Гладюк, О.Король, С.Либідь, Г. Пономарьова, Г.Пустовіт, Г.Тарасенко, М.Швед. Цілий ряд наукових робіт присвячено проблемі формування феномену екологічної культури особистості, а саме: В.Бондаренка, Т.Вайди, Н.Грейди, О.Король, В. Крисаченко, Л.Лук'янової та ін.

Метою статті є теоретичний аналіз взаємозв'язку рівня екологічної культури майбутнього педагога та його впливу на ефективність формування екологічної компетентності у молодших школярів.

Формування екологічної культури майбутніх вчителів початкових класів є частиною їх професійної підготовки, а його зміст передбачений новою концепцією розвитку вищої школи, то об'єктивно виникає потреба внесення ефективних змін у зміст і методи підготовки фахівців відповідно до їх майбутньої діяльності. Від якості підготовки майбутніх вчителів залежатиме рівень культури й моралі майбутніх поколінь, а отже і їхнє ставлення до природи [1].

З метою ефективного формування екологічної культури у майбутніх педагогів науковцями пропонується система педагогічних умов її формування. Під системою педагогічних умов науковці розуміють як поєднання засобів навчально-освітнього впливу на почуття, розум, поведінку, студентів. До цієї системи включено: елементи змісту навчальних предметів (природничого й усіх інших галузей знань), позанавчальні заняття різного характеру, педагогічну практику; виховуючі відношення між учасниками освітнього процесу; введення елементів ігрової діяльності в процес екологічної освіти й навчання майбутніх фахівців [5].

На основі аналізу психолого-педагогічних досліджень щодо формування екологічної культури у майбутніх вчителів початкової школи та власного спостереження під час навчання у ЗВО, нами виявлено такі основні її компоненти: потребо-мотиваційний (сукупність спонукальних причин діяльності); інтелектуальний (конкретні знання, факти, поняття, теорії, закономірності); професійно-діяльнісний (активна участь в природоохоронній діяльності, застосування набутих умінь та навичок для вирішення професійних проблем з урахуванням екологічного та морального імперативів). Названі компоненти тісно взаємопов'язані і є необхідними складовими підготовки майбутнього вчителя [3].

У процесі педагогічної роботи у сфері освіти та аналізу наукових праць з досліджуваної проблематики нами виявлені наступні структурні елементи екологічної компетентності: екологічні знання - екологічне мислення - екологічна свідомість - екологічний світогляд - екологічна етика – екологічна компетентність-екологічна культура. Ми вважаємо, що кожне з них в тій чи іншій мірі відповідає певному рівню або етапу формуванню екологічно зрілої особистості.

Досліджуючи формування екологічної культури у майбутніх педагогів під час фахової підготовки, ми визначаємо її як цілісну сутнісну характеристику майбутнього фахівця, як один з показників ефективної підготовки, який характеризується сформованим ціннісно - мотиваційним ставленням до

навколишнього середовища, високим рівнем оволодіння системою екологічних знань, способами творчої екологічної діяльності, що дозволяють особистості найбільш повно реалізувати себе в професійній діяльності.

Дослідники з даної педагогічної проблеми розкривають існування взаємозв'язку та взаємовпливу рівня наявної екологічної компетентності і рівня екологічної культури у особистості. Екологічна компетентність здобувачів освіти передбачає розуміння екологічних основ природокористування, дотримання правил природоохоронної поведінки, ощадного використання природних ресурсів, а також розуміння важливості збереження природи для сталого розвитку суспільства. Це сприятиме розвитку дбайливого, бережливого та розумного ставлення до природи, що відображається у поведінці та діяльності особистості [3;4].

На думку науковців основними складовими екологічної компетентності у здобувачів освіти є:

1. Усвідомлення екологічних проблем - це означає розуміння принципів екології, як працює природа, які існують взаємозв'язки в екосистемах.
2. Дотримання правил природоохоронної поведінки - це вміння вести себе правильно в природі, уникати шкоди для довкілля, не забруднювати воду, землю, повітря.
3. Ощадливе використання ресурсів - це розуміння необхідності економного використання природних ресурсів, таких як вода, енергія, дерева, та уникання їхнього маркування.
4. Розуміння важливості збереження природних ресурсів - це усвідомлення того, що збереження природи є важливою складовою сталого розвитку, для якого необхідне екологічне мислення та відповідальне ставлення до довкілля.
5. Розвиток дбайливого ставлення до природного середовища - це виховання позитивного ставлення до природи, любов до неї, бажання її захищати та зберегти [4].

Таким чином, екологічна компетентність – це комплексна характеристика

особистості, що включає знання, навички, ставлення та поведінку у природньому довкіллі. Її стан сформованості можна оцінити за допомогою чотирьох рівнів, які відображають ступінь оволодіння знаннями, навичками та усвідомлення екологічних проблем: рівень базового розуміння; рівень свідомого відношення до природи; рівень взаємодії з природою; рівень усвідомлення глобальних екологічних питань. Екологічна компетентність здобувачів освіти є важливою для сталого розвитку суспільства, адже вона сприяє формуванню свідомого та відповідального ставлення до природи та довкілля.

Отже, зв'язки екологічної культури та екологічної компетентності закономірні та засновані, перш за все, на загальній меті виховання гармонійно розвиненої особистості, характерними рисами якої є високий рівень загальної культури та освіченість, що є необхідними складовими професійної компетентності майбутніх фахівців початкової освіти.

Однак матеріали статті не претендують на остаточне розв'язання порушеної педагогічної проблеми. Подальшого вивчення потребують питання пов'язані з розкриттям практичної реалізації на науково-методичному рівні передумов формування і розвитку екологічної культури майбутніх вчителів початкових класів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Андрієвський Б.М. Організаційно-педагогічні умови формування екологічної культури студентів //Науковий вісник МДУ. – 2009. – №7 (2), С.97-101.
2. Бойчук Ю.Д. Еколого-валеологічна культура майбутнього вчителя: теоретико-методичні основи формування: [монографія] /Ю.Д. Бойчук – Суми: ВТД «Університетська книга», 2008. – 328с.
3. Державний стандарт початкової освіти. Постанова КМУ №87 від 21 лютого 2018 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua>
4. Коновальчук І. І. Теоретичні й технологічні аспекти формування екологічної компетентності молодших школярів. – Молодь і ринок. – 2016. №5. – С. 20-24.
5. Фенчак Л. М. Формування екологічної культури студентів у психолого-педагогічній теорії//Проблеми освіти. Науково-методичний збірник. – К., 2004. – Вип.35. – С. 230-242